

תרצה יהודה – מפקחת הוראת עברית
הרב יעקב אלבירט – מפקח כולל

אמור שנת ה'תשע"ט עלון 31

"וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא" (נחמיה ח: ח')

הגייה נכונה והסבר לתורה ולמפרשיה

הפועל – גזרות

בכל הגזרות ישנן מילים שנוטות על דרך השלמים, כלומר: כל אותיות השורש נכתבות ונשמעות, וישנן מילים הנוטות על דרך הגזרה, כלומר: לא כל אותיות השורש נכתבות ונשמעות תמיד.

גזרת חסרי פ"נ:

על דרך הגזרה – פה"פ חסרה ולכן בעה"פ מופיע דגש חזק במקומה: **יָצַעַ**, **יָצַעַ**, **תִּצְעוּ**, **וַיִּקְרָאוּ**, **תִּתְּנוּ**

על דרך השלמים – פה"פ נשמעת: **וַהֲנַלְעוּ**, **נָתַן**, **וְנָתַן**, **וַיִּקְרָאוּ**, **יָצַעַן**

גזרת נחי פ"א:

על דרך הגזרה: **וַיֹּאמְרוּ**, **יֹאכְלוּ**, **תֹאכְלוּ**

על דרך השלמים: **בְּאֹכְלֵם**, **אָמַר**, **וְאָמַרְתִּי**, **יֹאכְלוּ**, **וְאָכְלוּ**

גזרת נחי פ"י

על דרך הגזרה: **יֹצֵאָה**, **יִשְׁבּוּ**, **יִדְעוּ**, **הוֹשִׁיבֹתֶי**, **בְּהוֹצִיאֵי**

על דרך השלמים: **יִוָּלְדוּ**, **יִתְיַצְבוּ**, **יִסְדוּ**, **יִצְרְתֶי**

גזרת ע"ו/ע"י

על דרך הגזרה: **יבא, הביאכם, והגיוף, ירימו, תנופה**

על דרך השלמים: **עור, עורת**

גזרת נל"ה/נל"י

על דרך הגזרה: לה"פ נשמטת או לא נהגית: **היתה - לה"פ הופכת ל - תי**
בנסתרת בעבר, **יהיו, תעשו, ועזיתם, וינצו, תהיינה, תכלה, ירצה, תענה**

על דרך השלמים: **קלוי, ורצוי**

גזרת נל"א

על דרך הגזרה: **יטמא, ומלא, וקראתם, לפלא, והשיאו, מקרא**

על דרך השלמים: **תקראו, מקראי**

גזרת הכפולים

על דרך הגזרה - דגש באות גי עקב התלכדות שני העיצורים: **תנוצו, וזגתם.**

גם במילים הבאות יש דגש עקב התלכדות שני העיצורים עה"פ ולה"פ: **כפת, זקת. תנוול, הסב - היעלמות אחת מאותיות השורש.**

על דרך השלמים: **יזקלו, מוזקלת, ויקלל**

צורת הסביל בפעלים בהם פה"פ גרונית

כג, ג: **שישת ימים תעשה מלאכה**

כג, יז: **סלת תהיינה זומין תאפינה**

הפעלים בבנין נפעל. על פי הסימן חד"ק היה צריך להיות חיריק ודגש בעה"פ. אולם, כיוון שזוהי אות גרונית, התחילית תנוקד בתנועה גדולה (צירה) כתשלום דגש.

משקלי שמות – מחלות

כב, כב: עֹרֶת או שְׁבוֹר או זָרוּיָן או יִבְלָת או גָּרֵב או יִלְפָת ...

רש"י – עֹרֶת: שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוֹם עֲרוּוֹן בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ מוֹם שֶׁל עֲרוּוֹן.

אבן עזרא – עֹרֶת: שֵׁם הַתּוֹאֵר לְעֵין.

רש"י ואבן עזרא חלוקים ביניהם האם המילה עֹרֶת היא שם או תואר.

רש"י: שם של מום, כמו עורון.

אבן עזרא: תואר, כמו שְׁבוֹר.

המהר"ל מפראג בפירושו לרש"י "גור אריה" מסביר מדוע רש"י מפרש כך:

"שאינן 'עורת' שם תואר לבהמה, שאם כן הווי למכתב גם כן 'או שבורה' בלשון נקיבה, ומאחר ד'שבור' הוא שם התואר בלשון זכר, לא יתכן לפרש 'עורת' שם התואר בלשון נקיבה, ולכך צריך לפרש שהוא שם דבר של מום עורון בלשון נקיבה".

משקל קִטְלָת – מחלות:

עֹרֶת, יִבְלָת, יִלְפָת

משקל קִטְל – משקל בעלי מום:

עוֹר, פִּסְוֹ, גִּבְוֹן

מניין הימים בחודש

בְּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ

וּבְחֹדֶשׁ הָעֲשָׂרִי יוֹם לְחֹדֶשׁ

אֶךְ בְּעֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי

בְּתִשְׁעָה לְחֹדֶשׁ

מכאן ניתן ללמוד שבמניין הימים בחודש, יש להשתמש במספר המונה ולא במספר הסודר, שמקובל בימינו בטעות.

שם המספר בסמיכות

כד, ו: וְשָׂמֶתְּ אוֹתָם **שְׁתֵּים בְּעֶרְכּוֹת** שֵׁשׁ הַמְּעֶרְכֹת עַל הַשְּׁלֹשָׁן הַפֶּהָר ...

מדוע נכתב 'שתים מערכותי' ולא 'שתי מערכותי' כבכל מספר בסמיכות?

עונה על כך רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק בספרו "משך חכמה":

בתורת כהנים – "ומנין שירדו לתנור שתיים שתיים? תלמוד לומר 'ושמת אותם'. הביאור לפני פשטיה דקרא, דשתיים על המערכות קאי, הו"ל למימר 'שתי מערכות' כדרך כל מנין שבא בסמיכות, ו'שתיים' הוא מאמר שלם בלתי נסמך, וכאילו אמר 'ושמת אותם מערכות שתיים', ומזה ד'שתיים' הוא מאמר נפרד בפני עצמו, 'ושמת אותם בתנור שתיים' = שיהיו נאפות שתי חלות בבת אחת, ועל החלות קאי על דרך דרוש, ושנתה התורה לרמוז על הדרוש כידוע. ודו"ק.

סמיכות בשם

... תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ (כב, י)

רש"י – תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר: תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר, לְפִיכֹךְ "תוֹשֵׁב" זֶה נְקוּד פֶּתַח, לְפִי שְׁהוּא לְצוּק.

נלמד את דברי רש"י –

הפסוק מדבר על איסור אכילת קודש (תרומה, כך מבואר ברש"י). בחלקו השני של הפסוק נכתב ש"תושב כהן ושכיר" נאסרים באכילת קודש.

היה מקום להבין שהפסוק מתכוון לשלושה נאסרים: (1) תושב, (2) כהן, (3) שכיר.

בא רש"י ומלמדנו שפירוש הפסוק הוא: "תושבו של כהן ושכירו", כלומר שני נאסרים: (1) תושב הכהן, (2) שכיר הכהן.

רש"י מוכיח כי זהו פירושו הנכון של הפסוק מאופן ניקוד המילה "תושב".

כותב רש"י: "לפיכך תוֹשֵׁב זֶה נְקוּד פֶּתַח, לְפִי שְׁהוּא לְצוּק". שהרי בצורת הנפרד המילה מנוקדת בקמץ, למשל: "יָגֵר וְתוֹשֵׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם..." (בראשית, כג, ד), ואילו בפסוקנו ישנו קשר של סמיכות בין שתי המילים, ולכן המילה תוֹשֵׁב מנוקדת בפתח.

גם הטעמים מורים על דביקות תושב ושכיר לכהן. להלן הפסוק עם טעמיו: "תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ". הטעם מרכא מחבר את המילה תוֹשֵׁב למילה כֹּהֵן ויוצר קשר של סמיכות ביניהן.

דחיק

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר

פסוק זה מופיע בתורה 76 פעמים ובכולן יש דגש – דחיק באות ל'. הדחיק מופיע בדרך כלל בהברה מוטעמת אחרי מילה מלעילית, למשל: **וְעַבְדְּתָה שָׁם**. פסוק זה יוצא מן הכלל כיוון שהדחיק מופיע אחרי מילה מלרעית.

ניבים וביטויים

דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כג, לז

דבר יום ביומו – דבר הנעשה באופן קבוע ויום יומי.

שֶׁמֶן זַיִת וְזָךְ פְּתִיט לַמֶּאֱוָר כד, ב

שמן זית זך – שמן זיתים צלול ומובחר, או בהשאלה: דבר צח וטהור.

גֵּר תִּמְיֵד כד, ב

נר תמיד – אש שדלקה במשכן כל הזמן

וכיום, כינוי לנר המודלק בבית הכנסת.

בְּרִית עוֹלָם כד, ח

ברית עולם – ביטוי לברית נצחית, הסכם ארוך טווח.

עֵינַי תַּחַת עֵינַי כד, כ

עין תחת עין – מידה כנגד מידה, עונש וגמול ביחס ישיר לנזק שנגרם.

להארות, הערות והצטרפות לרשימת התפוצה: byad-halashon@gmail.com